

Eric Kurlander, *Hitlerova čudovišta: Povijest nadnaravnoga u Trećem Reichu*, s engleskog preveo Damir Biličić (Zagreb: Naklada Ljevak, 2018), 616 str.

Eric Kurlander američki je povjesničar rođen 1973. godine. Stručnjak je za suvremenu njemačku povijest i radi kao profesor na Sveučilištu Stetson. Njegovo djelo *Hitlerova čudovišta: Povijest nadnaravnoga u Trećem Reichu* rezultat je osmogodišnjeg istraživanja o temi nadnaravnih ideja u Trećem Reichu, odnosno Njemačkoj u vrijeme nacizma. Uz naglasak na ideje o nadnaravnom u Trećem Reichu, autor kratko obrađuje i pojavu tih ideja u Weimarskoj Republici.

Knjiga *Hitlerova čudovišta: Povijest nadnaravnoga u Trećem Reichu* podijeljena je na tri dijela od kojih je svaki dio podijeljen na poglavlja, kojih je ukupno devet. Počinje zahvalama i uvodom, a završava epilogom, bilješkama, bibliografijom i kazalom. Također, knjiga ima slikovne priloge s opisima. Oni najčešće prikazuju simbole organizacija i osobe spomenute u knjizi. Svako poglavlje počinje citatima koji su vezani za temu koja se u njemu obrađuje. Autor u uvodu daje nužne informacije o temi knjige, a najvažnije bismo mogli vezati za opis stanja istraživanja o okultnom i nadnaravnom u Trećem Reichu.

Autor u prvom poglavlju objašnjava kako su nadnaravne ideje dobivale na značaju u Njemačkoj od 19. stoljeća te kako su one u nacističkim razmišljanjima usvojene u razdoblju nakon završetka Prvoga svjetskog rata. Nadnaravnim idejama smatra arijsko-germansku religiju i mitove (npr. nordijska mitologija u umjetnosti), okultizam (teozofija, antropozofija i ariozofija) i različite rubne znanosti (npr. parapsihologija, astrologija, radiestezijska i ledena kozmogonija). Ovo poglavlje možemo smatrati uvodnim u temu koja se obrađuje u knjizi. Sljedeće poglavlje tematizira dvije germanske skupine – Germanski red i društvo Thule – čija su vjerovanja u nadnaravne ideje bila srodna kasnijim nacističkim idejama. Sukladno tomu jedno od glavnih pitanja kojima se autor bavi jest kako su ove prednacističke ideje nadnaravnog utjecale na pojavu i razvoj nadnaravnog kod nacista, te kako su same skupine utjecale na temelje Njemačke radničke stranke i Nacionalsocijalističke njemačke radničke stranke. Obradena su i neka početna razmišljanja kasnije istaknutih osoba Nacističke stranke o nadnaravnome, primjerice, Himmlera, Hitlera i Darréa. U trećem poglavlju autor piše o knjizi *Magija: povijest, teorija i praksa auto-*

ra Ernsta Schertela i utjecaju koji je knjiga imala na Adolfa Hitlera koji je u knjizi i podcrtao određene rečenice, primjerice, neke koje su pisane o odnosu pojedinca (magičara) i javnosti. Hitlerovo čitanje literature o nadnaravnom pojavljuje se na više mjesta u knjizi. Spominju se i razmišljanja nekih suvremenika o Hitlerovim govorničkim sposobnostima kao o magiji tako da poglavlje zapravo obrađuje prihvaćanje nadnaravnih razmišljanja od strane nacista, ali i od šire javnosti. Ovo poglavlje donosi i priču o povezanosti Hannsa Heinza Ewersa s Nacističkom strankom te tragu koji je ostavio u njemačkoj filmskoj i književnoj umjetnosti svojega vremena, u kojoj se pojavljuju i mistični i pronacistički elementi. Također, obrađena je aktivnost njemačkog vidovnjaka Erika Hanussena koji je prijateljevao s nacistima. Mogli bismo primijetiti da je prvi dio knjige *Hitlerova čudovišta: Povijest nadnaravnoga u Trećem Reichu* vezan za same početke povezanosti nacista s nadnaravnim razmišljanjima, ali i počecima Trećeg Reicha.

U četvrtom poglavlju autor piše o promjenjivu odnosu nacista prema okultistima. Kao važan antiokultistički događaj opisuje „Akciju Hess“ 1941. godine i njezine posljedice. Iako su tijekom te akcije uhićeni mnogi okultisti, okultizam je – kao što je vidljivo iz prikazanog djela – i dalje ostao popularan u Trećem Reichu. U petom poglavlju opisan je položaj tzv. rubnih znanosti u Trećem Reichu, tj. astrologije, parapsihologije, radiestezijske, antropozofije, biodinamičke poljoprivrede te ledene kozmogonije. Autor donosi i opis odnosa nekih rubnih znanstvenika s nacistima, odnosno prakticiranje rubnih znanosti. U zadnjem poglavlju središnjeg dijela knjige autor piše o nacističkom odnosu prema religiji. Tako se, primjerice, spominje negativan stav nacista prema kršćanstvu (antikršćanstvo) i pozitivan stav prema elementima iz istočnih religija. Važno je istaknuti to da se u ovome poglavlju ustvari objašnjava što je arijsko-germanska religija, ali i ostali religijski elementi u nacizmu. Osim toga, obrađene su aktivnosti Otta Rahna i njegova istraživanja o svetom gralu te ekspedicija Ernsta Schäfera na Tibet 1938. godine. U ovom dijelu knjige obrađen je položaj rubnih znanosti i vjerovanja u Trećem Reichu u vremenu prije Drugoga svjetskog rata.

Završni dio knjige započinje obradom teme folkloru i rubnih znanosti u Trećem Reichu tijekom Drugoga svjetskog rata. Pritom se poseban naglasak stavlja na vanjsku politiku i upotrebu rubne znanosti za vojne potrebe. Autor spominje ideju životnog prostora u istočnoj Europi (*Lebensraum*), kao i vojne seljake u Artamanenu, ali i različite ekspedicije tijekom Drugoga svjetskog rata. U ovom poglavlju prikazano je i Goebbelsovo vjerovanje da se astrologija može koristiti u propagandne svrhe pa su određeni astrolozi bili angažirani da pronalaze i objašnjavaju Nostradamusova predviđanja. Rubne znanosti bile su korištene i u vojne svrhe, a autor to objašnjava na primjeru radiestezijske te ledene kozmogonije. Osmo poglavlje sadrži teme rasnog preseljenja, holokausta i eksperimenata na ljudima. Nakon što je objasnio politiku rasnih preseljenja i utjecaj nadnaravnih razmišljanja o tomu, autor se bavi temom eugenike i eksperimenata na ljudima. Spominju se eksperimenti Sigmunda Raschera, Brune Bergera i Augusta Hirta. Obraden je i nacistički pristup holokaustu i prikazivanje Židova kao vampira. Spominje se i nacistički odnos prema Romima, iako nije detaljno objašnjen. Zadnje poglavlje ujedno se bavi i kronološki

posljednjim periodom nacističkog sustava u Njemačkoj. Autor se usmjerio na tadašnji položaj nadnaravnog, različita oružja koja su nacisti razvijali i financirali te nadnaravna razmišljanja o neprijateljskim vojnicima. Ipak, priča o nadnaravnom nije završila padom nacizma 1945. godine, što autor dokazuje dotičući se pitanja položaja nekih rubnih znanstvenika u Njemačkoj nakon Drugoga svjetskog rata. U epilogu autor piše o tomu kakav su utjecaj nadnaravne ideje imale u Trećem Reichu i zaključuje knjigu te uspoređuje spomenuto s nekim idejama iz kasnijih godina.

Knjiga *Hitlerova čudovišta: Povijest nadnaravnoga u Trećem Reichu* može se razumjeti bez obzira je li čitatelj netko tko se bavi povijesti. Iako se u knjizi nalaze slikovni prilozi s opisom, u opisima nije istaknuto odakle su točno ti izvori preuzeti. Što se tiče teme, ona je u knjizi obrađena kronološki, što nudi kvalitetan prikaz razvoja nadnaravnih ideja u Trećem Reichu. Mogli bismo reći da je knjiga važno djelo povjesničara Erica Kurlandera, s obzirom na tvrdnje da tema nadnaravnih razmišljanja u Trećem Reichu nije dovoljno zastupljena u historiografiji, tako da ova knjiga na neki način otvara prostor za buduća istraživanja.

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 17 2022.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti,
godina XVII, broj 17, 2022.

Glavni i odgovorni urednik
Ivan Mrnarević

Zamjenik glavnog urednika
Ivan Ćorić

Uredništvo
Petar Bešlić
Ivan Ćorić
Ivana Đorđić
Ivan Mrnarević
Stanka Mujo
Filip Šimunjak
Marko Zidarić

Urednici pripravnici
Tomislav Bilić
Marija Biščan
Ivan Mudrovčić
Tijana Vokal

Redakcija
Petar Bešlić
Tomislav Bilić
Marija Biščan
Ivan Ćorić
Ivana Đorđić
Ivan Mrnarević
Ivan Mudrovčić
Stanka Mujo
Filip Šimunjak
Tijana Vokal
Marko Zidarić

Tajnik Uredništva
Petar Bešlić

Recenzenti
dr. sc. Zrinka Blažević
dr. sc. Irena Bratičević
dr. sc. Neven Budak
dr. sc. Ivana Buljan
dr. sc. Ivana Gubić
dr. sc. Sanja Lazanin
dr. sc. Ana Pavlović

dr. sc. Hrvoje Petrić
dr. sc. Kornelija Jurin Starčević
dr. sc. Goran Sunajko
dr. sc. Filip Šimetin Šegvić
dr. sc. Zrinka Pešorda Vardić

Lektura za hrvatski jezik
Jozo Akrap
Tina Čatlaić
Mislav Graonić
Lea Ivanković
Lorena Lelek
Marija Mrnjavac
Martina Perak
Nika Pulig
Josipa Skenderović
Darko Vasilj
Jakov Zidarić
Matea Žnidarec

Lektura za engleski jezik
Anamarija Brusić

Oblikovanje
Marko Maraković, FF-press

Prijevod s engleskog jezika
Ivan Mrnarević
Marko Perišić
Filip Šimunjak

Prijevod s mađarskog jezika
Saša Vuković

Izdavač
Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu

Tisak
Studio Moderna d.o.o.

Naklada
Tiskano u 100 primjeraka.

ISSN: 1334-8302

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim radovima izražavaju isključivo stavove i mišljenja autora i ne predstavljaju nužno stavove i mišljenja uredništva i izdavača.

Izdavanje ovog časopisa financirano je novcem dobivenim na natječaju za studentske projekte Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i sredstvima koje je ustupio Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta.

Redakcija časopisa Pro tempore iskreno zahvaljuje Odsjeku na financijskoj podršci.

Časopis se ne naplaćuje.

Adresa uredništva

Odsjek za povijest
(za: Uredništvo Pro tempore)
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3, 10 000 Zagreb

Kontakt

casopis.protempore@gmail.com

Web-stranica

<https://protempore.ffzg.unizg.hr/>